

## سخن سردبیر

در تاریخ مطالعات قرآنی، همواره این پرسش گشوده بوده است که قرآن کریم، افزون بر هدایت عمومی و بیان کلیات دینی، تا چه ظرفیتی برای ورود به عرصه‌های تخصصی علوم انسانی و اجتماعی و ارائه‌ی نظام‌های نظری بومی دارد. شماره‌ی حاضر از مجله، ثمره دغدغه‌ای نظری و روش‌شناختی است که در پی آن بوده است تا با عبور از رویکردهای صرفاً انطباق‌ساز، گامی در مسیر نظریه‌پردازی قرآن‌بنیان برداشته شود. آنچه این مقالات را از یکدیگر متمایز و در عین حال در یک افق معرفتی هم‌سو می‌سازد، باور به این اصل است که قرآن کریم، در قامت یک کلان‌روایت هستی‌شناختی و انسان‌شناختی، می‌تواند به‌مثابه‌ی چارچوبی اجتهادی برای بازتعریف مفاهیم بنیادین علوم انسانی و ارائه‌ی بدیل‌هایی برای نظام‌های رایج نظری عمل کند.

بررسی روش‌شناختی مقالات این شماره، نشان از تنوعی بارور دارد. کاربست روش تفسیر موضوعی با رویکرد اجتهادی در مقالات مرتبط با اندیشه‌ی قرآنی رهبر شهید(رض)، امکان استخراج نظام‌وار، اصولی را فراهم آورده که از دل آیات و با تطبیق بر سیره‌ی معصومین علیهم السلام استنباط شده‌اند. در این مسیر، روش‌های شناخته شده تحقیقی در پژوهش‌های تربیتی و روان‌شناختی، و تحلیل واژگان قرآنی همچون «خشیت»، «وجه»، «ذکر» و «تبتل» و مؤلفه‌های شناختی توجه به‌کار گرفته شده است. همچنین روش تطبیقی-تحلیلی در مقاله‌ی حق تعیین سرنوشت، همگی نشان از عزم پژوهشگران برای عبور از تفسیر سطحی و دستیابی به لایه‌های عمیق معنایی قرآن دارند.

مهم‌ترین دستاورد علمی این شماره را باید در عبور از سطح توصیف به سطح مدل‌سازی مفهومی جستجو کرد. با نگاهی ویژه به مقالاتی که به منظومه فکری رهبر شهید (رض) پرداخته‌اند، پیوندی عمیق میان استنباط قرآنی و تدبیر راهبردی مشاهده می‌شود. که اندیشه‌های امام شهید امت، صرفاً توصیه‌هایی اخلاقی نیست، بلکه منظومه‌ای منسجم است که هر رکن آن، پشتوانه‌ای از آیات و روایات دارد.

توجه به نسبت قرآن با علوم تجربی و انسانی در دو سطح است: سطح نخست، هم‌سویی یافته‌های علمی با اشارات قرآنی، همچون پژوهش هم‌سویی مباحث گیاهی زیست‌شناسی با مفاهیم قرآنی که نشان‌دهنده‌ی اعجاز علمی قرآن در حوزه علوم طبیعی است. سطح دوم، کاربردی نظریه‌های علمی روز به مثابه‌ی ابزاری برای کشف ظرفیت‌های نهان متن قرآنی است؛ همان‌گونه که مقاله‌ی سبک‌شناسی عاطفی سورة مائده به تحلیل نظام‌مند هیجانات قرآنی پرداخته و نشان داده است که قرآن در عین جامعیت معنایی، از الگوهایی عاطفی برخوردار است که با یافته‌های روان‌شناسی نوین قابل تطبیق است.

آنچه این شماره را از متمایز می‌کند، تمرکز راهبردی بر منظومه فکری یک مفسر و راهبر معاصر، یعنی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای شهید است. از میان مقالات، شش مقاله به‌طور مستقیم به تبیین ابعاد گوناگون اندیشه‌قرآنی ایشان پرداخته‌اند.

با این حال، مسیر نظریه‌پردازی قرآنی، همچنان ناقص و نیازمند گام‌های بعدی است: تدوین روش‌شناسی اجتهادی ویژه برای علوم انسانی، اعتبارسنجی تجربی مدل‌های قرآن‌بنیان، و تولید نظریه‌هایی که بتوانند در سطوح کلان سیاست‌گذاری اجتماعی و نظام‌سازی تمدنی ایفای نقش کنند. اینجانب، ضمن تقدیر و تشکر از همه‌ی پژوهشگرانی که با مجاهدت علمی خویش، مقالات این شماره را پدید آورده‌اند، بر این باورم که این مسیر، نه فقط یک اولویت پژوهشی، بلکه ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای بازسازی علوم انسانی اسلامی در تراز تمدن نوین اسلامی است. از خداوند منان توفیق استمرار این راه را مسئلت داریم.

والحمد لله رب العالمین

سرمدبیر مجله قرآن و علم

دکتر محمد علی رضایی اصفهانی